

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satversmestiesa.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 16. jūlijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jautrīte Briede un Veronika Krūmiņa, kolēģijas sēdē izskatījusi pieteikuma iesniedzēja [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) un [..] (turpmāk – Arodbiedrība) pieteikumu par lietas ierosināšanu (ieteikums Nr. 111/2026),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs un Arodbiedrība lūdz Satversmes tiesu atzīt:

1.1. Darba likuma 140. panta otro un sesto daļu, 143. panta pirmo daļu un 148. panta otro daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. un 107. pantam;

1.2. likuma “Par aviāciju” 30. pantu par neatbilstošu Satversmes 91., 107. un 116. pantam;

1.3. Ministru kabineta 2012. gada 24. jūlija noteikumu Nr. 505 “Civilās aviācijas gaisa kuģu apkalpes locekļu darba un atpūtas laika organizēšanas un ievērošanas kārtība” 45. un 46. punktu (turpmāk arī – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Satversmes 91. un 107. pantam.

2. Darba likuma 140. panta otrā daļa noteic: “Likumā noteikto diennakts un nedēļas atpūtas laika ilgumu summētā darba laika ietvaros var nepiemērot, ja:

- 1) darbiniekam ceļā uz darbu ir jāpavada ilgs laiks;
- 2) darbinieks veic apsardzes vai uzraudzības darbību;
- 3) darba rakstura dēļ nepieciešams nodrošināt nepārtrauktu darba gaitu;
- 4) darbinieks veic sezonas rakstura darbu;

5) ir paredzama uzņēmuma darbības apjoma īslaicīga paplašināšanās vai ražošanas apjoma pieaugums.”

Darba likuma 140. panta sestā daļa noteic: “Ja ir noteikts summētais darba laiks, darba devējs nodrošina, ka pārskata periodā diennakts atpūtas laiks nav īsāks par vidēji 12 stundām diennaktī un nedēļas atpūtas laiks nav īsāks par vidēji 35 stundām nedēļā, ieskaitot diennakts atpūtas laiku.”

Darba likuma 143. panta pirmā daļa paredz, ka nedēļas atpūtas ilgums septiņu dienu periodā nedrīkst būt īsāks par 42 stundām pēc kārtas. Šo noteikumu var nepiemērot, ja noteikts summētais darba laiks.”

Darba likuma 148. panta otrā daļa noteic: “Šā likuma 138. panta trešās daļas, 142. panta pirmās daļas, 143. panta pirmās daļas un 145. panta noteikumus, ievērojot darba drošības un veselības aizsardzības principus, kā arī nodrošinot pietiekamu atpūtu, var neattiecināt uz darbiniekiem, kuri nodarbināti uzņēmumā, kas nodrošina pasažieru un kravu autopārvadājumus, pārvadājumus pa gaisu vai iekšzemes ūdensceļiem, un kuru darbs vai nodarbošanās saistīta ar izbraukumiem vai pārvietošanos.”

Likuma “Par aviāciju” 30. pants paredz:

“Civilās aviācijas personālam ir jābūt speciāli sagatavotam ar tā funkciju pildīšanai atbilstošu kvalifikāciju un pieredzi, bet atsevišķu kategoriju civilās aviācijas personāla veselības stāvoklim jāatbilst noteiktām prasībām.

Civilās aviācijas personālam izvirzāmās prasības nosaka Ministru kabinets.

Gaisa kuģu apkalpes locekļu darba un atpūtas laika organizēšanas un ievērošanas kārtību nosaka Ministru kabinets.”

Ministru kabineta 2012. gada 24. jūlija noteikumu Nr. 505 “Civilās aviācijas gaisa kuģu apkalpes locekļu darba un atpūtas laika organizēšanas un ievērošanas kārtība” 45. punkts noteic: “Gaisa kuģa ekspluatants, neskaitot ikgadējo atvaļinājumu, piešķir gaisa kuģa apkalpes loceklim, iepriekš par to paziņojot, no visiem pienākumiem brīvas dienas:

45.1. ne mazāk kā septiņas dienas pēc vietējā laika katrā kalendāra mēnesī;

45.2. ne mazāk kā 96 dienas pēc vietējā laika katrā kalendāra gadā.”

Saskaņā ar Ministru kabineta 2012. gada 24. jūlija noteikumu Nr. 505 “Civilās aviācijas gaisa kuģu apkalpes locekļu darba un atpūtas laika organizēšanas un ievērošanas kārtība” 46. punktu šo noteikumu 45. punktā minēto brīvo dienu skaitu mēnesī aprēķina proporcionāli darba dienu skaitam attiecīgajā kalendāra mēnesī.

3. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt minētā panta sestās daļas 1. punkts prasa pieteikumā šādu uzskatu pamatot.

Konstitucionālā sūdzība vispirms ir individuāls tiesību aizsardzības līdzeklis. Jēdziens “aizskar” ietverts Satversmes tiesas likumā ar mērķi norobežot konstitucionālo sūdzību no *actio popularis* jeb sūdzības vispārības labā (sk. *Satversmes tiesas 2002. gada 22. februāra sprieduma lietā Nr. 2001-06-03 secinājumu daļas 2.4. punktu*). Personas pamattiesību aizskārums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir saprotams tādējādi, ka apstrīdētā norma rada nelabvēlīgas sekas tieši pieteikuma iesniedzējam. Turklāt personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*).

3.1. Ar pieteikumu Satversmes tiesā ir vērsusies gan fiziska persona, gan Arodbiedrība. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Arodbiedrība, pārstāvot vairāku biedru, tostarp Pieteikuma iesniedzēja intereses, vērsās Valsts darba inspekcijā (turpmāk – Inspekcija) par pienākuma uzlikšanu Inspekcijai izdot darba devējiem adresētu rīkojumu (administratīvo aktu), ar kuru tiem uzliktu pienākumu nodrošināt Darba likuma 137., 140. un 143. pantā noteikto prasību ievērošanu. Ar Inspekcijas lēmumu konstatēts, ka konkrētajos apstākļos darba devēju rīcībā nav konstatējami Arodbiedrības norādīto Darba likuma normu pārkāpumi vai arī pastāv individuāls darba strīds, kura izšķiršana neietilpst Inspekcijas kompetencē. Minēto lēmumu Arodbiedrība Pieteikuma iesniedzēja interesēs pārsūdzēja administratīvajā tiesā. Ar tiesas spriedumu pieteikums apmierināts daļēji.

No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzējs ir gaisa kuģu apkalpes loceklis un viņam ir noteikts summētais darba laiks. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas liedz uzskaitīt gaisa kuģu apkalpes locekļa darba laika organizācijā laiku, ko viņš pavadā ceļā uz lidostu un no tās. Tāpēc apstrīdētās normas gaisa kuģu apkalpes loceklim, kas strādā summētā darba laika režīmā, nenodrošinot nedēļas atpūtas ilgumu septiņu dienu periodā. Tādējādi esot pārkāptas Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 107. pantā ietvertās tiesības uz iknedēļas brīvdienām, kā arī Satversmes 91. un 116. pants.

Tomēr no pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem nav gūstams apstiprinājums, ka Pieteikuma iesniedzējam apstrīdētās normas būtu piemērotas

vai viņš kā citādi būtu nonācis to tvērumā. No pieteikumam pievienotajiem dokumentiem secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja iespējamais tiesību aizskārums izriet no darba tiesiskajām attiecībām, proti, darba devēja īstenotās darba laika uzskaites kārtības. Kā atzinis Senāts, strīdi, kas izriet no darba tiesiskajām attiecībām, pamatā ir risināmi privāttiesiskā ceļā, pusēm vienojoties, bet, ja vienošanās nav iespējama, tiesā civilprocesuālā kārtībā (*sk. Senāta 2014. gada 12. marta lēmuma lietā SKA-156/2014 5. punktu*). Savukārt Pieteikuma iesniedzēja tiesvedības ar Inspekciju pamatā bija strīds, vai Inspekcija kā darba tiesisko attiecību uzraugošā un kontrolējošā iestāde ir pamatoti atzinusi, ka darba devējs attiecībā pret darbinieku ievēro tās prasības, kas ir izvirzītas tiesību normās. Ievērojot darba tiesisko attiecību privāttiesisko raksturu, Inspekcija drīkst iejaukties tajās tikai tiktāl, ciktāl darbinieka tiesības skaidri izriet no tiesību normām. Ja, veicot apstākļu pārbaudi, Inspekcija konstatē, ka starp darbinieku un darba devēju ir strīds par faktiem, un Inspekcija ar tai piešķirtajām pilnvarām šos faktus nevar noskaidrot, var uzskatīt, ka Inspekcijas pilnvaras ir beigušās un darbiniekam savu tiesību aizsardzībai ir jāizmanto civilprocesuālie līdzekļi (*sk. Senāta 2018. gada 4. janvāra lēmuma lietā SKA-790/2018 6. un 8. punktu un tajā norādīto judikatūru*). Pieteikumā nav sniegtas konkrētas un pārbaudāmas ziņas par Pieteikuma iesniedzēja darba un atpūtas laika organizāciju darba tiesisko attiecību ietvaros, kā arī attiecīgā individuālā strīda ar darba devēju noregulējuma tiesisko pamatu. Pieteikumā ietvertie vispārīgie argumenti un Pieteikuma iesniedzēja darba grafiks par vienas nedēļas periodā veiktajiem lidojuma reisiem nepamato to, ka Pieteikuma iesniedzējam apstrīdētās normas būtu piemērotas.

Tādējādi Pieteikuma iesniedzējs nav pamatojis, kā apstrīdētās normas aizskar viņam Satversmē ietvertās pamattiesības.

3.2. Savukārt Arodbiedrības tiesības pārstāvēt un aizstāvēt savu biedru tiesības un intereses regulē citstarp Arodbiedrību likums un Biedrību un nodibinājumu likums, kuru normas paredz Arodbiedrības kompetenci bez īpaša pilnvarojuma pārstāvēt un aizstāvēt savu biedru tiesības un intereses. Arī saskaņā ar Arodbiedrības statūtu 2.2. apakšpunktu tās dibināšanas mērķis ir pārstāvēt un aizstāvēt Arodbiedrības biedru darba, ekonomiskās, sociālās un profesionālās tiesības un intereses. Līdz ar to gan no tiesiskā regulējuma, gan no Arodbiedrības statūtu normām izriet, ka Arodbiedrība tiesā var vērsties, darbojoties kā sava biedra pārstāvis, nevis darbinieku kopējo tiesību un interešu aizsardzībai. Pieteikumā nav pamatots arī tas, ka apstrīdētās normas būtu aizskārušas pašai Arodbiedrībai Satversmē ietvertās pamattiesības.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [...] un [...] pieteikuma (ieteikums Nr. 111/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina